

Sygn. akt II CZ 13/13

POSTANOWIENIE

Dnia 26 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa T. W.

przeciwko T. M.

o ochronę dóbr osobistych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 czerwca 2013 r.,

zażalenia pozwanego

na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 15 listopada 2012 r.,

uchyla zaskarżony wyrok.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 15 listopada 2012 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 28 czerwca 2012 r., zniósł postępowanie w okresie od 1 lutego 2011 r. do 26 stycznia 2012 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

W ocenie Sądu drugiej instancji w sprawie zachodziły przesłanki do zastosowania art. 386 § 2 k.p.c., ponieważ w okresie wskazanym w sentencji skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Działając z urzędu Sąd zauważył, że rozprawom w dniach 14 czerwca 2011 r., 6 października 2011 r. oraz 26 stycznia 2012 r. przewodniczyli sędziowie sądu rejonowego - delegowani do orzekania w sądzie okręgowym przez prezesa Sądu Okręgowego w S. Tymczasem tylko Minister Sprawiedliwości, na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 427 – dalej: „u.s.p.”), może przyznać delegowanemu sędziemu sądu rejonowego prawo do przewodniczenia w sprawach rozpoznawanych przez sąd okręgowy w pierwszej instancji, w składzie jednego sędziego i dwóch ławników albo w składzie jednego sędziego.

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że wprawdzie przesłuchani przez sędziów delegowanych świadkowie byli ponownie przesłuchani przez sąd w składzie, któremu przewodniczył sędzia sądu okręgowego, jednak nie można było - w ocenie tego sądu – uznać, że wskutek ponownego przesłuchania nastąpiło rozpoznanie sprawy przez sąd we właściwym składzie, ponieważ przeprowadzenie dowodów z zeznań tych świadków ograniczyło się do odebrania od świadków oświadczeń, iż podtrzymują oni swoje zeznania.

Pozwany w zażaleniu na ten wyrok zarzucił naruszenie: art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 77 § 8 u.s.p. przez uznanie, że podstawą rozstrzygnięcia wydanego przez Sąd Okręgowy były czynności dokonane przez sędziów nieprawidłowo umocowanych, gdy w istocie podstawą rozstrzygnięcia w sprawie były czynności procesowe dokonane przez sędziego umocowanego w sposób należyty; art. 386 § 2 k.p.c. przez przyjęcie, że zachodzą przesłanki do uchylenia wyroku i zniesienia postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który wszedł w życie w dniu 3 maja 2012 r. i ma zastosowanie do zaskarżenia orzeczeń wydanych po tym dniu (art. 1 pkt 39 i art. 9 pkt 6 z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 233, poz. 1381), zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Kontrola dokonywana w ramach zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. powinna mieć charakter formalny, właściwy temu środkowi odwoławczemu, skupiający się na ustanowionych w art. 386 § 4 k.p.c. przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito* (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12 (nie publ.) oraz z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12 (nie publ.).

W niniejszej sprawie przyczyną uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji jest – przyjęta przez Sąd Apelacyjny - nieważność postępowania z powodu niewłaściwego składu, a więc przesłanka czysto procesowa; ma ona charakter szczególny i – zgodnie z art. 202 k.p.c. - jest brana pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy. Dotychczas przyjmowano, że w systemie apelacyjno-kasacyjnym wymieniony przepis nie ma zastosowania przed Sądem Najwyższym, a wyrażenie „w każdym stanie sprawy” nie może być interpretowane z pominięciem przepisów o prawomocności. Oznacza to, że kontrola „ważności” postępowania następuje wyłącznie w ramach art. 398¹³ § 1 k.p.c. (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 1938 r., C.II. 3042/37, „Przegląd Prawa i Administracji” 1938, poz. 337 oraz z dnia 22 lutego 1949 r., Wa.C. 278/48, „Demokratyczny Przegląd Prawniczy” 1949, nr 8–9, s. 82). Zajmowano także stanowisko, że Sąd Najwyższy zasadniczo nie może zajmować się nieważnością postępowania przy rozpoznawaniu zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi kasacyjnej (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1947 r., C.III. 49/47, OSN 1947, nr 3, poz. 81 i z dnia 9 maja 1950 r., Ł.C. 400/50, OSN 1951, nr 1, poz. 10; por. także orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 1958 r., 2 CZ 253/57, OSPiKA 1959, nr 2, poz. 37 oraz postanowienie

Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2000 r., V CKN 1465/00, OSP 2001, nr 6, poz. 91).

Po dodaniu w kodeksie postępowania cywilnego art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ta kwestia – jak wskazał Sąd Najwyższy w powołanym postanowieniu z dnia 28 listopada 2012 r. - przedstawia się jednak inaczej, ponieważ ustawodawca, przewidując zażalenie na orzeczenie uchylające orzeczenie sądu pierwszej instancji, które może być wydane także w przypadku stwierdzenia nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), wyraźnie poszerzył kognicję Sądu Najwyższego; w tym wypadku kontrola Sądu Najwyższego nie może być prawidłowa i skuteczna bez zbadania prawidłowości oceny przesłanki leżącej u podłoża zaskarżonego zażaleniem orzeczenia kasatoryjnego. Należy jednocześnie podkreślić, że kontrola ta, dotycząc przesłanki formalnej, zachowuje swój czysto procesowy charakter i nie wkracza w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację.

W konsekwencji należy więc stwierdzić, że w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia na orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia nieważności postępowania przez sąd drugiej instancji (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.).

W rozpoznawanej sprawie dokonana przez Sąd Apelacyjny ocena nieważności postępowanie przed Sądem pierwszej instancji z powodu niewłaściwego składu sądu nie jest prawidłowa. Nie zachodzi bowiem nieważność postępowania, gdy sąd w składzie właściwym ponownie przeprowadził dowód uprzednio przeprowadzony w składzie niewłaściwym (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2010 r., III PZP 1/10, OSNP 2010, nr 23 - 24, poz.280). Sąd Apelacyjny bezzasadnie uznał, że Sąd Okręgowy w składzie właściwym jedynie powołał się na zeznania świadków przesłuchanych przez sąd w składzie niewłaściwym, co miałyby świadczyć, że nieważność postępowania nie została konwalidowana („należało więc uznać, że powołano się na zeznania świadków objęte nieważnością postępowania” – końcowy fragment uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia). Zastrzeżenia Sądu Apelacyjnego odnośnie do sposobu ponownego przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków przez sąd w składzie

właściwym mogłyby co najwyżej stanowić punkt wyjścia dla rozważań, czy popełnione zostały uchybienia procesowe mające wpływ na wynik sprawy, nie mogą one (zastrzeżenia Sądu Apelacyjnego) uzasadniać tezy o rozpoznaniu sprawy w warunkach nieważności z powodu rozpoznania sprawy przez sąd orzekający w składzie niewłaściwym (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

W tym stanie rzeczy należało uchylić zaskarżony wyrok (art. 398¹⁵ § 1 zd. pierwsze w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.).